

Ελληνική Δημοκρατία
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό
Ίδρυμα Ηπείρου

Ψυχοπαθολογία Ενηλίκων

Ενότητα 5: Σχιζοφρένεια

Σιαφάκα Βασιλική

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τμήμα Λογοθεραπείας Ψυχοπαθολογία Ενηλίκων Ενότητα 5: Σχιζοφρένεια

Σιαφάκα Βασιλική
Επίκουρος Καθηγήτρια
Ιωάννινα, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Ηπείρου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σκοποί ενότητας

Με την ολοκλήρωση της ενότητας οι φοιτητές να γνωρίζουν :

- ✓ τι είναι Σχιζοφρένεια
- ✓ ποια τα διαγνωστικά κριτήρια για της διάγνωσή της
- ✓ ποια η αιτιολογία της
- ✓ ποια είναι η φαρμακευτική και μη φαρμακευτική αντιμετώπιση και η αποτελεσματικότητά τους

Περιεχόμενα ενότητας

1. Σχιζοφρένεια: εισαγωγικά
2. Διαγνωστικά κριτήρια
3. Αιτιολογία
 - 3.1. Βιολογικοί παράγοντες
 - 3.2. Ψυχολογικοί παράγοντες
- Θεραπευτική αντιμετώπιση
 - 4.1. Φαρμακευτική
 - 4.2. Μη-φαρμακευτική

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ανοικτά μαθήματα
opencourses

Σχιζοφρένεια

Σχιζοφρένεια

- Χαρακτηρίζεται από :
 - ★ έντονη αποδιοργάνωση των βασικών ψυχικών διεργασιών
 - ★ στρεβλή αντίληψη της πραγματικότητας
 - ★ αλλοιωμένο ή αμβλυμμένο συναίσθημα
 - ★ διαταραχή στη σκέψη, την κινητοποίηση και τη συμπεριφορά
- Παίρνει διάφορες μορφές και πλήττει ένα ευρύ φάσμα λειτουργιών

Διαγνωστικά κριτήρια (1 από 9)

- Όταν εμφανίζονται τουλάχιστον **2 ή περισσότερα** από τα παρακάτω συμπτώματα κατά τη διάρκεια μιας συνεχούς περιόδου **τουλάχιστον ενός μήνα**:
 1. παραληρητικές ιδέες
 2. ψευδαισθήσεις
 3. αποδιοργανωμένος λόγος
 4. αποδιοργανωμένη ή έντονα κατατονική συμπεριφορά
 5. αρνητικά συμπτώματα

Διαγνωστικά κριτήρια (2 από 9)

- Από την εμφάνιση της διαταραχής και έπειτα, η **κοινωνική και επαγγελματική** λειτουργικότητα του ατόμου παρουσιάζει **έκπτωση**
- Υπάρχουν ενδείξεις της διαταραχής για **τουλάχιστον 6 μήνες**

Διαγνωστικά κριτήρια (3 από 9)

- 1. Παραληρητικές ιδέες:

Λανθασμένο σύστημα αντιλήψεων, με παράλογο περιεχόμενο που το άτομο διατηρεί με μεγάλη βεβαιότητα για την ορθότητά του

Παραδείγματα:

Μπορεί να πιστεύει ότι:

- Κάποια εξωτερική πηγή έχει τοποθετήσει στο μυαλό του σκέψεις που δεν είναι δικές του
- Οι σκέψεις του μεταδίδονται ή εκπέμπονται και όλοι τις γνωρίζουν

Διαγνωστικά κριτήρια (4 από 9)

2. Ψευδαισθήσεις:

Αισθητηριακές εμπειρίες (ακουστικές, οπτικές, οσφρητικές) που εμφανίζονται χωρίς να υπάρχουν σχετικά ερεθίσματα

- Μπορεί να συνιστούν πολύ τρομακτικές εμπειρίες π.χ. διατάζουν, επιπλήττουν, χλευάζουν, επιβάλλουν παράξενες πράξεις
- Οι ακουστικές ψευδαισθήσεις συνοδεύονται από ενεργοποίηση της περιοχής Broca (παραγωγή λόγου)

Διαγνωστικά κριτήρια (5 από 9)

3. Αποδιοργανωμένος λόγος:

- Εκφράζονται ιδέες που αλλάζουν γρήγορα και χωρίς ειρμό και αφορούν ασύνδετα θέματα
Ασυναρτησία, χάλαση ειρμού, νεολεξίες

π.χ. «Τα φάρμακα μου κάνουν φωτοαστρολογικό πόλεμο, με αστρικές υποβολές, που επηρεάζουν το πεπτικό μου σύστημα. Δε μου φτιάχνουν τον εγκέφαλο που μου έχουν χαλάσει οι συγχωριανοί μου»

- Αντικατοπτρίζουν τις δυσκολίες στην οργάνωση της σκέψης και την αδυναμία συγκέντρωσης

Διαγνωστικά κριτήρια (6 από 9)

- **4. Έντονα αποδιοργανωμένη συμπεριφορά:**
Συμπεριφορά ανάρμοστη για την περίσταση ή μη αποτελεσματική για την επίτευξη στόχων.
Συνοδεύεται από συγκεκριμένες κινητικές διαταραχές
- Παιδικόμορφη συμπεριφορά, ανάρμοστη σεξουαλική συμπεριφορά, παραμέληση σωματικής υγιεινής

Διαγνωστικά κριτήρια (7 από 9)

- Άκαμπτη στάση σώματος, μανιερισμοί, υπερδραστηριότητα (ακαθισία), γκριμάτσες
- Κατατονία: κατάδηλη έκπτωση κινητικών λειτουργιών ή αύξηση μυϊκής ακαμψίας

Διαγνωστικά κριτήρια (8 από 9)

5. Αρνητικά συμπτώματα:

Αναφέρονται σε ικανότητες που απουσιάζουν στα άτομα με σχιζοφρένεια (τα θετικά παρουσιάζονται περισσότερο στα άτομα αυτά)

- ✓ Συμπεριφορικά ελλείμματα (συναισθηματική και κοινωνική απόσυρση)- απάθεια
- ✓ Αβουλία (έλλειψη ενδιαφερόντων)
- ✓ Αλογία (φτωχό περιεχόμενο λόγου)

Διαγνωστικά κριτήρια (9 από 9)

5. Αρνητικά συμπτώματα (συνέχεια)

- ✓ Ανηδονία (ελαττωμένη άντληση ευχαρίστησης)
- ✓ Επίπεδο συναίσθημα (σχεδόν κανένα ερέθισμα δεν μπορεί να πυροδοτήσει συναισθηματική έκφραση)
- ✓ Προβλήματα στη διαπροσωπική λειτουργικότητα (σοβαρή έκπτωση – η πρώτη που παρουσιάζεται, ακόμη και από την παιδική ηλικία)

Αιτιολογία (1 από 5)

A. Βιολογικοί παράγοντες

1. Γενετικοί παράγοντες:

- ✓ Υπάρχει γενετική συνισταμένη της διαταραχής
- ✓ Μελέτες οικογενειών: όσο πιο στενά είναι κάποιος γενετικά συνδεδεμένος με το άτομο με σχιζοφρένεια, τόσο μεγαλύτερη και η πιθανότητα να αναπτύξει τη διαταραχή
- ✓ Μονοζυγωτές δίδυμοι : 48% κίνδυνος εμφάνισης
Διζυγωτές δίδυμοι : 17% κίνδυνος εμφάνισης

Αιτιολογία (2 από 5)

2. Παράγοντες του Προγεννητικού & Περιγεννητικού περιβάλλοντος

Στοιχεία δείχνουν ότι μπορεί να επηρεάσουν τα ποσοστά συμφωνίας στους μονοζυγώτες διδύμους

❖ **Έρευνες:** μια γρίπη της μητέρας κατά το 2ο τρίμηνο της εγκυμοσύνης σχετίζεται με την αύξηση του κινδύνου εμφάνισης της σχιζοφρένειας

Αιτιολογία (3 από 5)

3. Βιοχημικοί παράγοντες

Ευρήματα ερευνών συνέστησαν την «υπόθεση της ντοπαμίνης», δηλ. ότι η σχιζοφρένεια σχετίζεται με την υπερδραστηριότητα της ντοπαμινικής δραστηριότητας

- ✓ Σημαντικά στοιχεία καταδεικνύουν ότι αυτή η υπόθεση είναι **ανεπαρκής**
- ✓ Η έρευνα **ενοχοποιεί άλλους νευροδιαβιβαστές**. Ενδέχεται στη διαταραχή να εμπλέκεται η αλληλεπίδραση μιας ομάδας από διαφορετικά βιοχημικά στοιχεία

Αιτιολογία (4 από 5)

4. Παράγοντες σχετικοί με την ανατομία του εγκεφάλου

Πρώτες παρατηρήσεις: διόγκωση στις κοιλίες (κοιλότητες γεμάτες με εγκεφαλονωτιαίο υγρό, που βρίσκονται στο κέντρο του εγκεφάλου)
(πιθανή προγεννητική αναπτυξιακή ανωμαλία;)

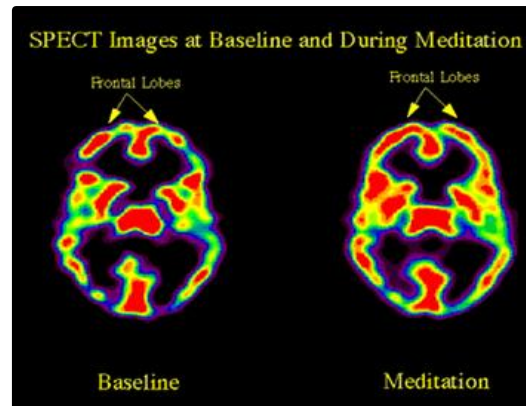
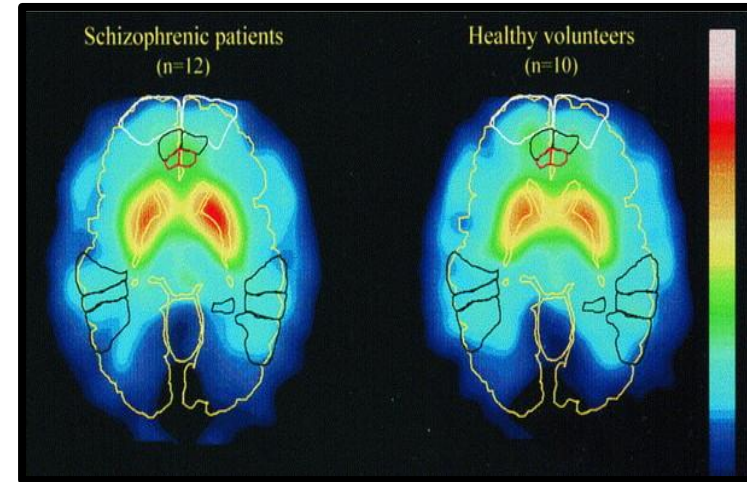
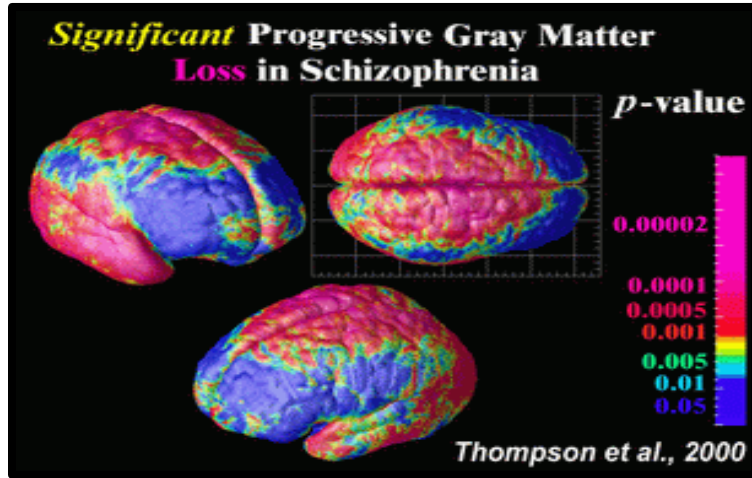
Αιτιολογία (5 από 5)

4. Παράγοντες σχετικοί με την ανατομία του εγκεφάλου

- ✓ Σύγχρονες νευροαπεικονιστικές μελέτες: σταδιακή απώλεια εγκεφαλικού ιστού που ξεκινά από το βρεγματικό λοβό και περικλείει μεγάλο μέρος του εγκεφάλου
- ✓ Σαφής σχέση μεταξύ βιολογικών μεταβολών στον εγκέφαλο και την εξέλιξη της σχιζοφρένειας

Νευροαπεικονιστικά δεδομένα

Προβληματισμός για τη βιολογική αιτιολογία

Αν υπάρχει γενετική ή περιγεννητική ή ανατομική βλάβη γιατί η διαταραχή εμφανίζεται, συνήθως, στην εφηβεία ή στις αρχές της ενήλικης ζωής;

Πιθανές ερμηνείες

1. Ο προμετωπιαίος λοβός είναι μια περιοχή που ωριμάζει αργά, συνήθως στην εφηβεία ή στις αρχές της ενήλικης ζωής
2. Η δραστηριότητα της ντοπαμίνης κορυφώνεται κατά την εφηβεία
3. Μπορεί να αντικατοπτρίζει την απώλεια συνάψεων λόγω υπερβολικής απώλειας συναπτικών συνδέσεων

(Kring A.M., Davison G.C., Neale J.M., Johnson S.L., 2010)

Αιτιολογία Β (1 από 3)

Β. Ψυχολογικοί παράγοντες (I)

Μελέτες: σύγκριση παιδιών των οποίων οι βιολογικές μητέρες έπασχαν από σχιζοφρένεια και τα οποία υιοθετήθηκαν άλλα από υγιείς οικογένειες κι άλλα από παθολογικές οικογένειες

- Παθολογικές οικογένειες: σοβαρές συγκρούσεις, απουσία επικοινωνίας ή χαοτικές σχέσεις
- Τα παιδιά που υιοθετήθηκαν από παθολογικές οικογένειες είχαν αυξημένο κίνδυνο εμφάνισης της σχιζοφρένειας

Αιτιολογία Β (2 από 3)

Β. Ψυχολογικοί παράγοντες (II)

Έρευνες: Συγκεκριμένος τύπος αρνητικής επικοινωνίας στις οικογένειες σχετίζεται με υψηλότερα ποσοστά υποτροπών στη σχιζοφρένεια

- Το πρότυπο ονομάζεται εκφρασμένο συναίσθημα: περιλαμβάνει συναισθηματική υπερεμπλοκή και έντονη κριτική της οικογένειας προς τον ασθενή
- **Παράδειγμα:** «*Η Κ. συμπεριφέρεται με αυτόν τον τρόπο για να μην κάνει καμία δουλειά στο σπίτι*»

Αιτιολογία Β (3 από 3)

Β. Ψυχολογικοί παράγοντες (II)

- Αυτά τα αρνητικά επικοινωνιακά πρότυπα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της σχιζοφρένειας;
- Μήπως απλά αντανακλούν την αναστάτωση της οικογένειας, όταν υπάρχει ένα μέλος με σχιζοφρένεια;

Θεραπευτικές παρεμβάσεις (1 από 6)

- **Δυσκολία:** κάποιοι ασθενείς με σχιζοφρένεια δεν έχουν επίγνωση της κατάστασής τους και αρνούνται κάθε μορφή θεραπείας
- **Φαρμακευτική αγωγή:**
 1. **Παραδοσιακά αντιψυχωτικά φάρμακα:**
Περιορίζουν τα βασικά ψυχωτικά συμπτώματα, όπως ψευδαισθήσεις, παραληρητικές ιδέες και της επιθετικής συμπεριφοράς

Θεραπευτικές παρεμβάσεις (2 από 6)

Παρενέργειες παραδοσιακών αντιψυχωτικών:

- ✓ Ζάλη, θολή όραση, νευρικότητα, σεξουαλική δυσλειτουργία
- ✓ Συμπτώματα εξωπυραμιδικού συνδρόμου (θυμίζουν την εικόνα της νόσου Parkinson)
- ✓ Τρόμος στα δάχτυλα, συρτή βάδιση, σιελόρροια, δυστονία (μυϊκή ακαμψία), κύρτωση της πλάτης, στραβή θέση του λαιμού και του σώματος, ακαθησία (δυσκολία του ατόμου να παραμείνει ακίνητο)

Θεραπευτικές παρεμβάσεις (3 από 6)

- Σε ηλικιακά μεγαλύτερους ασθενείς:
όψιμη δυσκινησία (οι μύες του στόματος κάνουν ακούσιες κινήσεις απομύζησης, πλαταγίσματος των χειλιών και κινήσεις των σιαγόνων)

Θεραπευτικές παρεμβάσεις(4 από 6)

2. Άτυπα αντιψυχωτικά φάρμακα:

Προκαλούν λιγότερες παρενέργειες, άλλου τύπου

(π.χ. μείωση λευκών αιμοσφαιρίων ⇨ καθιστά τους ασθενείς ευάλωτους στις λοιμώξεις Εμφάνιση διαβήτη τύπου 1)

- ❖ **Πρόγραμμα MATRICS:** *Measurement and Treatment Research to Improve Cognition in Schizophrenia*
Ανάπτυξη συστοιχίας νευροψυχολογικών δοκιμασιών για την αξιολόγηση της δραστηριότητας των φαρμακευτικών θεραπειών

Θεραπευτικές παρεμβάσεις (5 από 6)

□ Ψυχοκοινωνική στήριξη των ασθενών και των οικογενειών τους για:

- α. βελτίωση της ποιότητας της επικοινωνίας
- β. εκμάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων
- γ. αντιμετώπιση των καθημερινών δυσκολιών

Προκειμένου να αποφεύγεται η υποτροπή και να αυξάνονται οι προστατευτικοί παράγοντες

Θεραπευτικές παρεμβάσεις (6 από 6)

□ **Οικογενειακή θεραπεία:** στοχεύει στη μείωση του εκφρασμένου συναισθήματος

Περιλαμβάνει:

1. Εκπαίδευση της οικογένειας σχετικά με τη σχιζοφρένεια, τα συμπτώματα, τα γνωστικά προβλήματα, τις ενδείξεις υποτροπής, τη θεραπεία
2. Βοήθεια στην αποφυγή της απόδοσης κατηγοριών
3. Βελτίωση των δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων στην οικογένεια

Διαπρεπείς επιστήμονες & καλλιτέχνες με σχιζοφρένεια

- Eduard Einstein - son of Albert Einstein
- Will Elliott - Australian writer
- Roky Erickson - rock musician, founder of The 13th Floor Elevators
- Zelda Fitzgerald - wife of writer F. Scott Fitzgerald; writer, dancer and artist
- Vincent van Gogh - visual artist/painter (with schizophrenia and/or bipolar)
- Adèle Hugo - Daughter of French writer Victor Hugo; her story is told in the film The Story of Adele H.

Διαπρεπείς επιστήμονες & καλλιτέχνες με σχιζοφρένεια

- Rufus May - clinical psychologist
- John Nash - economist/mathematician/Nobel Memorial Prize winner in Economic Sciences in year 1994 (along with John Harsanyi and Reinhard Selten)
- Mary Todd Lincoln - Wife of Abraham Lincoln and First Lady of the United States
- Elyn Saks - law professor/schizophrenia writer/researcher
- Wesley Willis - Musician and artist.
- Brian Wilson - Musician and member of The Beach Boys

Βιβλιογραφία (1 από 2)

- Garrabé, J. (2012). *Η σχιζοφρένεια*. Αθήνα: Κοινός Τόπος Ψυχιατρικής, Νευροεπιστημών & Επιστημών του Ανθρώπου
- Garrabé, J. (2011). *Η σχιζοφρένεια : 100 χρόνια για να κατανοήσουμε*. Αθήνα : Κοινός Τόπος Ψυχιατρικής, Νευροεπιστημών & Επιστημών του Ανθρώπου.
- Getzfeld, A.(2009).*Βασικά στοιχεία ψυχοπαθολογίας*. Πάτρα : Gotsis.
- Kring, A., Davison, G., Neale, J., & Johnson, S.(2010). *Ψυχοπαθολογία*. Αθήνα : Gutenberg
- Kingdon, D. G. (2011). *Γνωστική θεραπεία της σχιζοφρένειας*. Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη.
- Schacter D.L., Gilbert D.T., Wegner D..M. (2012). *Ψυχολογία*. Αθήνα: Gutenberg
- Tausk, V. (2013). *Για τη γένεση της "συσκευής που επιδρά" στη σχιζοφρένεια*. Τρίκαλα : Επέκεινα
- Βαρτζόπουλος, Ι. (2002). *Σχιζοφρένεια : Φαινομενολογική και ψυχαναλυτική προσέγγιση*. Αθήνα : Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Ευθυμίου, Κ., Μαυροειδή, Α., Παυλάτου, Ε. και Καλαντζή-Αζίζι, Α. (2006). *Πρώτες βοήθειες ψυχικής υγείας. Ένας οδηγός για τις ψυχικές διαταραχές και την αντιμετώπισή τους*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Ευθυμίου, Κ., Ρακιντζή, Σ., & Roder, V. (2009). *Ένα γνωσιακό συμπεριφορικό ομαδικό θεραπευτικό πρόγραμμα για τη βελτίωση των γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των ασθενών με σχιζοφρένεια*. Ψυχιατρική, 20(3), 245 - 254. (<http://www.psych.gr/documents/psychiatry/20.3-GR-2009-245.pdf>)

Βιβλιογραφία (2 από 2)

- Ευθυμίου, Κ., & Βλαβιανού, (2007). Γνωστικά ελλείμματα και σχιζοφρένεια: Νεότερα θεωρητικά μοντέλα για την σχιζοφρένεια από τον χώρο της γνωσιακής - συμπεριφοριστικής θεραπείας και η σύνδεσή τους με τα ομαδικά προγράμματα παρέμβασης στην αποκατάσταση ασθενών με σχιζοφρένεια. *Τετράδια Ψυχιατρικής*, 97, 57-67. (<http://www.ibrt.gr/edu/node/17>)
- Καγγελάρης, Φ. (2015). *Το βλέμμα και το Είναι στην ψύχωση : Η διαδικασία της αποπροσωποποίησης στη σχιζοφρένεια*. Αθήνα : Άγκυρα
- Παπακώστας, Γ. (1994). *Γνωσιακή Ψυχοθεραπεία: Θεωρία και Πράξη*. Εκδόσεις Ινστιτούτο Έρευνας της Συμπεριφοράς, Αθήνα.
- Συλλογικό έργο (2008). *Ψυχαναλυτική ψυχοθεραπεία της σχιζοφρένειας* . Αθήνα : Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Τσιάντης, Ι. (1981). Μεταβολές της επιθετικότητας κατά τη θεραπεία της σχιζοφρένειας. *Ιπποκράτης*, 9(4): 231-241.

Χρήσιμες ιστοσελίδες

<http://www.psychiatry-pulse.gr/yliko/arieti.pdf>

<http://www.encephalos.gr/full/47-1-01g.htm>

http://cbt.edu.gr/arxeia/therapeia_sxizofreneias.pdf (εφαρμογή της γνωσιακής συμπεριφοριστικής θεραπείας στη σχιζοφρένεια)

<http://www.encephalos.gr/pdf/49-3-04g.pdf> (Η αποτελεσματικότητα μίας παρέμβασης Γνωσιακής Ψυχοθεραπείας (CBT) στην υπολειμματικού τύπου σχιζοφρένεια και η γενίκευση των αποτελεσμάτων της στον χρόνο).

<http://www.nimh.nih.gov/health/topics/schizophrenia/index.shtml>

<http://psychcentral.com/disorders/schizophrenia>

<http://www.helpguide.org/articles/schizophrenia/schizophrenia-signs-types-and-causes.htm>

- <http://www.nyu.edu/classes/keefe/EvergreenEnergy/cooper.pdf>
- <https://www.pinterest.com/schizlife/schizophrenia-artwork/>

<https://www.youtube.com/watch?v=dcS9SCM5Phs> (13 λεπτά στο μυαλό ενός σχιζοφρενή)

<https://www.youtube.com/watch?v=VtBQx06eVYw> (96 νοητικές ασθένειες, άγχος, κατάθλιψη, σχιζοφρένεια)

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Τεχνολογικό Ίδρυμα Ηπείρου. <Σιαφάκα Βασιλική>.

<Ψυχοπαθολογία Ενηλίκων>.

Έκδοση: 1.0 <Ιωάννινα>, 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://eclass.teiep.gr/courses/LOGO102>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές [1] ή μεταγενέστερη. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, Διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: <Τσάνταλη Ελένη>
<Ιωάννινα>, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη Δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Τέλος Ενότητας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης